

Kasvun paikka: Havainto toisista mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa

Lectio praecursoria 25.3.2022

MINNA-KERTTU KEKKI

Tutkin väitöskirjassani *Educational possibilities of media-based public discussion: a phenomenological-philosophical analysis of the givenness of others* kasvamisen mahdollisuuksia mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa analysoimalla sitä, miten toiset ovat annettuja kokemuksessa mediapohjaisesta julkisesta keskustelusta. Toisin sanoen tutkin yhteiskunnassamme vellovan ja jatkuvasti käynnissä olevan keskustelun mahdollisuuksia ja tein sen analysoiden, miten keskusteluun osallistujat tai mahdolliset seuraajat olemuksellisesti näyttäytyvät kokemuksessa, jossa nuo toiset eivät ole kehollisesti samassa paikassa emmekä välttämättä edes tiedä, keitä he ovat, tai pääse koskaan suoraan henkilökohtaiseen yhteyteen heidän kanssaan. Seuratessani tai osallistuessani julkisiin keskusteluihin medioissa nuo toiset ovat kuitenkin kokemuksessani tavalla tai toisella.

Annettuudella tarkoitetaan fenomenologiassa yleisesti sitä, miten jonkin on välittömästi annettu kokemuksessa, eli kokemamme maailma näyttää aina jo jonakin, kuten väitössalina, puheena, toisena tietoisena olentona tai vaikka tuntemattomina paikkoina ja absurdeina tilanteina. Tutkiessani toisten annettua mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa oletan, että meillä voi olla kokemus toisista henkilöistä ”jossain siellä” julkisessa keskustelussa, eikä meidän erikseen tarvitse päätellä

näiden toisten tai mediapohjaisen julkisen keskustelun olemassaoloa tai itse konstruoida niiden olemassaoloa mielessämme. Ne ovat meille jo ikään kuin valmiiksi, emmekä me voi päättää, koemmeko me nämä havaitsemamme asiat toisina henkilöinä mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa vai emme.

Laajan yhteiskuntafilosofisen keskustelun perusteella mediapohjainen julkinen keskustelu on määritelmällisesti kaikkea sitä yhteiskunnallista keskustelua, jota tapahtuu erilaisissa kaikille avoimissa medioissa, kuten televisiossa, sanomalehdissä ja kaikille avoimissa sosiaalisissa medioissa, kuten blogeissa ja Twitterissä. Julkisuus on tunnetun saksalaisen yhteiskuntafilosofin Jürgen Habermasin mukaan se yhteiskunnan alue, joka on yhtäältä yksityisen tai ammatillisen ja toisaalta hallinnollisen alueen välissä (Habermas 1974, 51). Se on alue, joka ei ole yksityisiä, työpaikan sisäisiä tai kuntien, kaupunkien tai valtion hallinnon sisäisiä asioita varten, vaan periaatteessa kaikille avointa aluetta. Julkista keskustelua ovat siis kaikki ne kannanotot, jotka ovat periaatteessa kenen tahansa nähtävissä tai kuultavissa ja jotka liittyvät johonkin yhteiskunnalliseen aiheeseen.

Koska julkisuus on olemukseltaan epämääräinen alue, julkisen keskustelunkin rajat ovat häilyvät. Näin on varsinkin internetin ja sosiaalisen median aikakaudella, kun periaatteessa kenellä tahansa on mahdollisuus tuottaa sisältöä julkisille alustoille. Varsinkin monet sosiaaliset mediat ovat siinä mielessä puolijulkisia, että niiden sisältö ei näy samalla tavalla kaikille käyttäjille ja alustoille tulee usein liittyä nähdäkseen, mitä siellä tapahtuu. Se, mitä sosiaalisessa mediassa kuitenkin sanoo yksityisten tai rajattujen ryhmien ulkopuolella, on siinä mielessä julkista, että se on periaatteessa kenen tahansa nähtävissä riippumatta siitä, kuinka moni sen lopulta näkee. Tätä voidaan selvittää toisen saksalaisen tunnetun yhteiskuntafilosofin, Hannah Arendtin, argumentin avulla: Arendtin mukaan julkisuus on määritelmällisesti kaikille näkyvässä oleva, kaikille avoin yhteiskunnan alue (Arendt 1998, 13). Toisin sanoen julkinen eroaa yksityisestä siten, ettei julkisuudessa, toisin kuin yksityisellä alueella, voi olla intiimiyttä. Kun jostakin tulee julkista, se ei

enää ole intiimiä, yksityistä, vaan se asetetaan kaikkien katseiden alle.

Päätin tutkia mediapohjaisen julkisen keskustelun mahdollisuuksia juuri analysoimalla toisten annettuutta kyseisellä kentällä, koska toiset, ne, joiden kanssa keskustelemme, jotka keskustelevat tai jotka seuraavat keskustelua, ovat tämän ilmiön ytimessä. Ilman näitä toisia ei olisi koko keskustelua, ja tavat, joilla näemme toiset ja suhtaudumme heihin, ovat keskeisessä roolissa siinä, miten suhtaudumme koko keskusteluun ylipäätään. Tavat, joilla toiset ovat annettuja kokemuksessamme julkisesta keskustelusta, määräävät pitkälti, millaisena koko keskustelu meille näyttää ja mitä mahdollisuuksia se tarjoaa meille.

Mediapohjaisesta julkisesta keskustelusta puhutaan harvoin kasvatuksellisenä tilanteena, mutta kasvaminen eri muodoissaan – oppimisena, kyseenalaistamisena, kriittisenä ajatteluna, kiinnostuksen heräämisena ja oman paikan hahmottamisena osana suurempaa kokonaisuutta – on keskeinen osa toimivaa julkista keskustelua. Niinpä julkisesta keskustelusta voidaan puhua yleisesti kasvatuksellisenä tilanteena, koska seuraamalla ja osallistumalla julkiseen keskusteluun yhteiskunnan jäsenet tulevat tietoisiksi ja pystyvät muodostamaan mielipiteitä yhteiskunnallisista asioista sekä ilmaisemaan oman kantansa. He voivat muodostaa uusia näkemyksiä, oppia toisistaan ja yhteiskunnan tilanteesta yleisesti ja siten suhtautua ympäröivään yhteiskuntaan uusilla tavoilla.

Kyseinen kasvaminen on informaalia eli jonkin muun tekemisen ohessa tapahtuvaa kasvamista, usein vahingossa. Osallistuessamme tai seurattessamme julkista keskustelua emme usein ajattele oppivamme uutta, huomaavamme uusia asioita tai kehittyvämmekänsä kansalaisina, mutta niin saattaa kuitenkin tapahtua. Kasvatusfilosofiassa informaali kasvaminen tai kasvatustilanteet – kasvatammehankkeet, kun käymme keskustelua jautuista huolista ja yhteiskuntamme kysymyksistä – on jäänyt vähälle huomiolle. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, etteikö tämä ihmiselämän ja kasvamisen sekä kasvatuksen alue olisi tärkeä.

Esimerkiksi Iso-Britannian kasvatusfilosofinen yhdistys (*Philosophy of Education Society of Great Britain, PESGB*) on ilmaissut huolensa informaalin kasvatuksen, oppimisen ja kasvamisen poissaolosta tutkimuksessa useissa konferenssi- ja julkaisukutsuissaan. Informaali kasvatusta on nimittäin keskeinen ihmiselämän alue. Emme kasva ja kehity ainoastaan koulussa tai muissa formaaleissa kasvatustilanteissa, vaan myös – tai kenties enimmäkseen – informaaleissa tilanteissa, joissa emme edes huomaa kasvamistamme ja kehitystämme, ainakaan ennen kuin pysähdymme miettimään asiaa. Ymmärtääksemme kasvamisen ja kehityksen mahdollisuuksia myös formaalin koulutuksen tai päämäärätietoisien kasvatusten ulkopuolella on tutkittava tähän kasvamiseen liittyviä käsitteitä ja mahdollisuuksia. Kasvamisen mahdollisuuksien selvittäminen jokapäiväisessä yhteiskunnallisessa elämässämme on väitöstutkimukseni *kasvatusfilosofinen* tehtävä.

Mediapohjaisissa julkisissa keskusteluissa kuitenkin tapahtuu kaikkea muutakin kuin kasvamista, kuten riitelyä, syyttelyä, poliittista polarisaatiota ja jopa valheellisen informaation esittämistä ja vihapuhetta. Siinä, missä tutkimus medioista ja julkisesta keskustelusta oli 2000-luvun ja 2010-luvun alkupuolella varsin optimistista, 2010-luvun loppupuolella ja viime vuosina tutkimusten näkökulma on pikemminkin pessimistinen. Aikaisemmin varsinkin digitaalista mediaa, siis internetiin perustuvaa mediaa, pidettiin demokratiaa lisäävänä ja parantavana välineenä. Viime vuosien aikana tutkimuksen huomio on kiinnittynyt erityisesti digitaalisen median tuomiin haasteisiin ja suoranaisiin uhkiin demokraattiselle yhteiskunnalle ja siten myös julkiselle keskustelulle itselleen. On kuitenkin huomattava, ettei kyse ole vain internetistä, vaan mediatutkimuksessa on tuotu esille myös mm. poliittisen television aiheuttamia ongelmia yhteiskunnassa.

Juuri mainittujen ja vastaavien ongelmien takia meidän onkin tutkittava mediapohjaisen julkisen keskustelun mahdollisuuksia kasvatuksellisesta näkökulmasta. Onko niin, että mediapohjainen julkinen keskustelu välttämättä johtaa yhteiskun-

nallisiin ongelmiin, kuten polarisaatioon? Ja jos ei, mitä mielekkäitä mahdollisuuksia mediapohjaisella julkisella keskustelulla laajana, avoimena ja demokraattisena ilmiönä voi olla? Julkinen keskustelu on kuitenkin olennainen osa demokraattista yhteiskuntaa, ja vasta medioiden myötä sitä voivat seurata ja siihen voivat osallistua kansalaiset eri puolilta yhteiskuntaa.

Mediapohjaista julkista keskustelua on tutkittu viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana enenevässä määrin, mutta tutkimukset keskittyvät enimmäkseen keskustelussa käytettävään teknologiaan liittyviin kysymyksiin tai demokrateorian käsiteanalyysiin. Sen sijaan mediapohjainen julkinen keskustelu ilmiönä ja erityisesti sen ydin, eli toiset keskustelijat ja seuraajat, on jäänyt vähemmälle huomiolle.

Kysymys toisten annettuudesta kokemuksessa on filosofinen, tarkemmin sanottuna fenomenologinen. Fenomenologia on metodi, jonka avulla tutkitaan sitä, *miten* kokemuksemme maailmasta muodostuvat tai yksinkertaisesti ovat, mitkä ovat jonkun tietyn kokemuksen tai yleisesti kokemuksen mahdollisuuden ehdot. Analysoidessani toisten annettua mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa tutkin sitä, mitä kokemus toisista tällaisissa medioissa on tai voi olla, miten se eroaa kokemuksesta toisista tässä ja nyt tai yksityisessä kontekstissa ja mikä tekee koetusta objektista mediassa juuri kokemuksen toisesta henkilöstä.

Olen hyödyntänyt tutkimuksessani kolmen klassisen fenomenologin, Edmund Husserlin, Edith Steinin ja Alfred Schützin argumentteja, koska ne tarjoavat syvällisiä, tarkkoja ja perustavia analyysseja toisten annettuudesta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Nykyfenomenologinen keskustelu toimii edelleen pitkälti klassisten fenomenologien paradigmassa, joten ottaakseni kantaa nykyfenomenologiseen keskusteluun minun on kyettävä argumentoimaan klassisten fenomenologien töiden avulla tai vähintään tunnettava niissä käytetyt keskeiset käsitteet, joiden avulla nykyfenomenologinen tutkimus edelleen pitkälti operoi.

Tutkimukseni perusteella väitän, että mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa toisten annettuuteen vaikuttavat olennaisesti sekä mediaalisuus että julkisuus. Nämä tekijät kuitenkin vaikuttavat toisten annettuuteen eri tavoin. Mediassa toiset näyttäytyvät ensisijaisesti ilmaisijoina ja anonyymeina, potentiaalisina tilanteen seuraajina. Siinä missä kasvokkain kohdatessa toinen henkilö näyttäytyy elävänä kehona, mediassa toinen näyttäytyy verbaalisena tai kuvallisena ilmaisuna, jossa itse ilmaisu ei ole toinen itse, vaan ilmentää toisen näkökulmaa maailmaan toisen ollessa fyysisesti jossain muualla. Olennaista on toiminnan spontaanius ja oletus, että kyseessä on toinen henkilö eikä objekti, jonka takana ei ole itseään ilmaisevaa henkilöä. Samaa fyysistä kohdetta kohtaan voi siis periaatteessa olla niin empaattinen kuin ei-empaattinenkin kokemus, eli sama fyysinen objekti, esimerkiksi meemi tai teksti, voi eri kokemuksissa näyttäytyä toisen ilmaisuna tai persoonattomana mediana. Jos kohde kuitenkin näyttäytyy toisen henkilön ilmaisuna, se ei hyödyntämieni klassisten fenomenologisten analyysien perusteella sinänsä ole vähempi tai huonompi kokemus toisesta kuin kasvokkainen kokemus, vain erilainen.

Mediapohjainen kommunikaatio mahdollistaa monia hyvinkin erilaisia sosiaalisia tilanteita yksityisistä julkisiin ja ammatillisiin. Julkisuus puolestaan on konteksti, jossa toinen – tai tarkemmin sanottuna toiset, monikossa – näyttäytyvät yhteiskunnallisissa merkityksissä eivätkä yksityishenkilöinä tai irrallaan yhteiskunnallisista asetelmista. Se, miten toiset vaikuttavat meihin ja mitä merkityksiä toisten kannanotoilla ja muilla toiminnoilla on julkisuudessa, on siis olennaisesti erilaista kuin heidän toimintansa yksityisissä tai työympäristöissä.

Koska julkiselle keskustelulle ei voida asettaa ulkopuolelta tulevia päämääriä eikä sitä voida rajata samalla tavalla kuin yksityistä, ammatillista tai koulutuksessa tapahtuvaa keskustelua, demokraattisen yhteiskunnan kannalta hedelmälliset kasvamisen mahdollisuudet mediapohjaisessa julkisessa keskustelussa eroavat jossain määrin ei-julkisista keskusteluista. Keskeinen kasvatuksellisiin mahdollisuuksiin liittyvä johtopäätökseni on, että oppiminen ja muu kasvaminen mediapohjaisen julkisen

keskustelun kautta ei välttämättä ole erillään julkisen keskustelun ongelmista, kuten polarisaatiosta ja misinformaatiosta. Kasvatustieteellisten keskustelujen perusteella opimme asioita, jotka liittyvät jollain tavalla jo valmiiksi omaksuttuun. Tämän oppimisen luonnehdinnan perusteella opimme siis paljon vähemmän niiltä henkilöiltä, joiden lähtökohdat keskustelussa eroavat omistamme merkittävästi esimerkiksi arvoiltaan, oletuksiltaan tai uskomuksiltaan, kuin niiltä, joiden kanssa jaamme monia samoja uskomuksia, arvoja tai oletuksia. Media-pohjaisessa julkisessa keskustelussa oppiminen, jota niin tutkimuksessa kuin arkikeskusteluissa pidetään usein positiivisena tilanteena, ei siis ole irrallaan keskustelun myötä tapahtuvasta eri ryhmien eriytymisestä tai polarisaatiosta. Samaan aikaan oppimisen kokemus ei katso sitä, onko jokin asia oikeasti totta tai hyvää, jos kokija uskoo omaksuneensa oikeaa tietoa tai hyviä näkemyksiä. Näin myöskään misinformaation leviäminen ei tutkimukseni perusteella ole välttämättä erotettavissa media-pohjaisesta julkisesta keskustelusta oppimisesta.

Ehdotan, että toisilta oppimisen tai muun omaksumisen sijaan julkinen dialogi toisten ymmärtämiseen, muttei ensisijaisesti samanmielisyyteen, pyrkivänä keskusteluna on toimivan julkisen keskustelun ja demokraattisen yhteiskunnan kannalta hedelmällisempi kasvatuksellinen mahdollisuus. Moninaisessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa meillä kullakin on aina jo jokin tuttuuden ja normaaliuden, husserlilaisittain "kotimaailman", kokemus, jota vasten jokin muu yhteiskunnan alue, jotkut toiset yhteisöt, näyttävät vierailta ja etäisemmiltä. Demokraattisessa yhteiskunnassa ei ole mielekästä olettaa kaikkien tulevan samanmielisiksi tai omaksuvan toisiltaan näkemyksiä, informaatiota tai arvoja. Yritys ymmärtää toisia keskustelun lomassa on siis mediapohjaisen julkisen keskustelun kasvamisen mahdollisuus, joka ei ole toisilta omaksumista, samanmielisyyttä tai edes yhteisymmärrystä, mutta joka silti voi pitää sisällään aikaisemmin lueteltuja kasvamisen tilanteita, kuten oppimista, kyseenalaistamista, kriittistä ajattelua, kiinnostuksen

heräämistä ja oman ja toisten paikan hahmottamista osana suurempaa kokonaisuutta, yhteistä yhteiskuntaa.

Oulun yliopisto

Kirjallisuus

Arendt, Hannah (1998/1958). *The human condition*. Chicago: University of Chicago Press.

Habermas, Jürgen (1974). "The public sphere: An encyclopedia article", *New German Critique*, 3, 49-55.